

Розділ третій

Економіка, юриспруденція, політика, публічне адміністрування

УДК:341.7

Філянна Людмила Анатоліївна

Кандидат юридичних наук, доцент

Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ

РОЛЬ ЗАКОРДОННИХ ДЕРЖАВНИХ ОРГАНІВ ЗОВНІШНІХ ЗНОСИН У СПРИЯННІ ПОВЕРНЕННЯ ЖЕРТВ ТРАФІКІНГУ ІЗ-ЗА КОРДОНУ НА ТЕРИТОРІЮ УКРАЇНИ

Досліджено питання співробітництва дипломатичних представництв і консульських установ України за кордоном під час надання допомоги у поверненні постраждалих від злочину торгівлі людьми на територію держави-акредитації. Визначено, що активна робота закордонних органів зовнішніх зносин спільно з національними компетентними органами в інформуванні населення України та осіб, які виїжджають за її межі з метою профілактики трафікінгу допоможе скорегувати заходи щодо забезпечення захисту прав людини.

Ключові слова: жертва трафікінгу, трафікінг, дипломатичне представництво, консульська установа.

Складна економічна і політична ситуація в нашій державі, високий рівень безробіття, низький рівень правосвідомості громадян сприяє активізації окремих видів злочинів. Одним з таких суспільно небезпечних явищ, що відрізняється своєю багатоплановістю, різноманітністю сфер застосування потерпілих від цього злочину є торгівля людьми. Глибоке історичне коріння та сучасний міжнародний характер вимагає від держав скоординованих дій щодо попередження і боротьби з цим злочином, а також активізації співробітництва щодо недопущення порушень прав людини та проявів дискримінації.

Приймаючи до уваги природу торгівлі людьми повернення постраждалих починається з виявлення, переспрямування, а потім вже повернення і реінтеграції цих осіб. Інколи деякі потерпілі внаслідок побоювань переслідувань або загрози своєму життю, здоров'ю чи свободі в державі призначення не бажають повертатися. В такому випадку компетентні органи повинні вирішити питання про організацію надання притулку, спеціальної програми захисту свідків або набуття іншого статусу, що убезпечить людину від зазіхання на її особисті права. Значну увагу репатріації приділяють Міжнародна організація з міграції спільно з державними органами і громадськими організаціями. Не існує універсального варіанту конкретних заходів щодо процедури повернення постраждалих від торгівлі людьми, оскільки кожен окремий випадок торгівлі людьми, а також повернення особи потерпілої від даного злочину, необхідно розглядати індивідуально. Разом з тим, повернення жертви від торгівлі людьми у державу-громадянства не завжди є найкращим і найбажанішим варіантом розвитку подій для постраждалих.

Питанням співробітництва держав у сфері протидії злочинам пов'язаним із торгівлею людьми присвячені наукові праці: А. Андрієнко, В. Василичука, В. Панова, А. Орлеана, С. Яценко та інші. Водночас, недостатньо уваги приділено ролі закордонних органів зовнішніх зносин під час повернення жертв трафікінгу із-за кордону в Україну.

Метою даної статті є з'ясування ролі закордонних органів зовнішніх зносин України під час повернення із-за кордону потерпілих від злочину пов'язаного з торгівлею людьми.

Трафікінг це сучасне позначення злочинів пов'язаних із торгівлею людьми та рабством, що супроводжуються переміщенням особи за межі держави. Небезпечність цього злочину

полягає в тому, що даний злочин не визнає кордонів держави, не звертає уваги на її економічний, соціальний і політичний стан, оперує значними фінансовими ресурсами, впливає на морально-соціальне становище в суспільстві та у більшості випадків жертви від торгівлі людьми обмежені/позбавлені свободи пересування, спілкування і як наслідок ускладнений процес їх виявлення. В процесі трафікінгу, особу вербують на території однієї держави, переміщують через декілька транзитних регіонів однієї держави або територіями декількох держав, а експлуатують в різних сферах діяльності за кордоном, з можливістю перепродажу іншому власнику чи в іншу державу. Жертва трафікінгу виїжджаючи за межі України не завжди розуміє, що стала потерпілою у злочині передбаченого ст. 149 Кримінального кодексу України. Тільки потрапляючи у залежність від роботодавця, коли починають активно порушуються загальновизнані права і свободи людини, особа розуміє своє безправне і безнадійне становище, та усвідомлює наслідки такого працевлаштування. Потерпілому від трафікінгу, враховуючи специфіку використання примусової або добровільної праці, не завжди зручно ідентифікувати себе як жертву такого ганебного злочину, тому трафікінг належить до транснаціональних злочинів з високим рівнем латентності.

Для виконання зовнішньополітичних зв'язків держави створюють систему органів зовнішніх зносин, котрі поділяють на два види: внутрішньодержавні та закордонні органи зовнішніх зносин. Внутрішньодержавні органи зовнішніх зносин мають постійну дислокацію на території держави, а закордонні органи зовнішніх зносин постійно знаходяться за межами держави-акредитації. До закордонних органів зовнішніх зносин України відносяться дипломатичні представництва (посольства) та консульські установи однією з функцій яких відповідно до норм міжнародного права та національного законодавства є захист у державі перебування інтересів громадян держави-акредитації.

Враховуючи пріоритетні завдання державної політики забезпечення прав і законних інтересів усіх громадян України за кордоном покладено на консульські представництва України. Їх діяльність спрямована на: виявлення випадків порушення прав та законних інтересів людини, а у разі підтвердження таких фактів вжити усіх необхідних заходів для відновлення таких прав й інтересів із дотриманням норм міжнародного права та національного законодавства держави перебування і держави громадянства потерпілої особи; сприяння у межах своєї компетенції у заходах спрямованих на встановлення місцезнаходження громадян України за кордоном; надання допомоги потерпілим від торгівлі людьми; співпрацю з міжнародними, громадськими організаціями та благодійними фондами щодо забезпечення потерпілих від злочину необхідною інформацією та сприяти їх поверненню на територію держави-акредитації; сприяння правоохоронним органам України налагоджувати взаємодію з компетентними органами держави перебування щодо організації повернення потерпілих від торгівлі людьми[1].

Питаннями дотримання прав людини за кордоном, а також сприяння поверненню на територію нашої держави громадян, котрі потрапили у скрутне становище, або стали жертвою будь-якого злочину включаючи й торгівлю людьми займається Департамент консульської служби Міністерства закордонних справ України.

У разі події надзвичайного характеру (стихійного лиха, дорожньо-транспортної пригоди, у випадку скоєння злочину відносно особи чи іншої події) – особа, котра потерпіла від злочину, може особисто невідкладно повідомити про це представника дипломатичного представництва чи консульської установи України в державі-перебування, а також вимагати від компетентного органу цієї держави про необхідність повідомлення про таку подію офіційне представництво держави-акредитації [2].

Так, особі, яка потерпіла від злочину, Департамент консульської служби України рекомендує невідкладно звернутися до закордонних дипломатичних установ нашої держави за допомогою на цілодобову «гарячу лінію».

Дипломатичне представництво України за кордоном є одним з важливіших інструментів міжнародного співробітництва, що сприяє організації надання допомоги компетентним органам

у протидії злочинності, включаючи торгівлю людьми. З цією метою при посольствах таких держав, як: Ізраїль, Німеччина, Польща, Румунія, Туреччина, Угорщина, створені посади «офіцерів зв'язку». За їх участю держави узгоджують питання щодо повернення постраждалих від трафікінгу на територію України, або забезпечують такій особі безпеку іншими шляхами, що дозволені міжнародним правом. Посада «офіцеру зв'язку» при дипломатичному представництві передбачається у двосторонніх міжнародних угодах та обумовлена необхідністю ефективної координації та оперативного обміну інформацією між правоохоронними органами в межах розшуку злочинців і розкриття злочинів зацікавлених держав. Так, наприклад, для координації взаємодії та підвищення ефективності співробітництва правоохоронних органів України, Німеччини та Туреччини у сфері протидії транснаціональній злочинності у 2000 р. Кабінет Міністрів України прийняв Постанову «Про введення в склад дипломатичних представництв України за кордоном представників Міністерства внутрішніх справ»[3]. Отже, до складу посольств України було введено посаду офіцера зв'язку з правоохоронними органами держави-перебування.

Закордонні дипломатичні та консульські установи України на постійній основі здійснюють співробітництво з міжнародними та громадськими організаціями у сфері протидії торгівлі людьми. МЗС України веде активну роботу спрямовану на захист громадян України за кордоном шляхом збільшення штатних консульських установ у державах-перебування та проведення інформаційно-роз'яснювальної роботи серед громадян України, котрі звернулися до них за консульськими послугами.

Разом з тим, посольства і консульства України спільно з профільними міжнародними і громадськими організаціями (Міжнародною організацією з міграції, Міжнародним жіночим правозахисним центром «Ла Страда – Україна», «Карітас – Україна», Національною радою жінок України, тощо) надають допомогу при поверненні громадян нашої держави та реалізують програми щодо захисту жертв торгівлі людьми.

Так, наприклад, Посольство України в Естонії спільно з некомерційною організацією «Living for Tomorrow», надають консультації щодо запобігання торгівлі людьми та безкоштовно допомагають постраждалим від цього злочину. Посольство України в Малайзії співпрацює з представництвами Міжнародної організації з міграції у м. Київ та м. Куала-Лумпур. Посольство України у Польщі на постійній основі здійснює співробітництво з громадськими організаціями Польщі, котрі також на безоплатній основі надають допомогу громадянам України постраждалим від трафікінгу. Так, питань протидії торгівлі людьми можна звертатися до Фондації протидії торгівлі людьми і рабству «Ла Страда»; для отримання допомоги жертвам торгівлі людьми та нелегальним мігрантам – Міжнародної організації з міграції (МОМ); з метою захисту прав трудових мігрантів – «Об'єднання правової інтервенції»; для захисту прав мігрантів – фундації «Спасіння» (fundacja «Ocalenie»). Посольство України в Азербайджані співпрацює зі спеціалізованим підрозділом МВС Азербайджану, що здійснює боротьбу з торгівлею людьми; представництвом МОМ в Азербайджані; громадськими організаціями, що опікуються питаннями захисту та наданням підтримки постраждалим особам, а саме, жіночою правозахисною організацією «Чистий світ» і громадою імені Марії-Терези (м. Баку). Така тісна робота допомагає забезпечити постраждалих осіб від трафікінгу можливістю отримати тимчасовий притулок, медичну допомогу, психологічну реабілітацію, безкоштовну юридичну консультацію. Водночас, дипломатичне представництво України в Азербайджані використовує зазначені контакти для надання допомоги іншим категоріям постраждалих навіть як що це не відноситься до категорії злочинів, пов'язаних із торгівлею людьми внаслідок неможливості їх самостійного повернення в Україну. Так, наприклад, на офіційному сайті Міністерства закордонних справ України розміщена інформація що у 2016 р. Посольство України в Азербайджані завершило роботу щодо ідентифікації особи і підтвердило належність до громадянства України громадянина, який близько 20 років знаходився у «трудоному рабстві» в Азербайджані. Перед поверненням в Україну постраждалий від

трафікінгу пройшов курс фізичної і психологічної реабілітації, а також налагоджено контакт з його родичами[4].

Разом з тим, при участі дипломатичних установ України з метою поєднання зусиль державних і неурядових структур із ідентифікації постраждалих, надання їм необхідної допомоги, захисту їхніх прав та гарантування доступу до правосуддя, повернення в державу-громадянства впроваджуються в регіонах України спеціальні програми взаємодії щодо надання допомоги постраждалим від торгівлі людьми. Так, Посольство України в США спільно Агентством США з міжнародного розвитку (USAID) підтримує нашу державу на шляху створення комплексної та сучасної системи надання допомоги жертвам трафікінгу, що відповідає найкращим європейським стандартам.

Водночас, з метою запобігання торгівлі людьми, надання допомоги громадянам України, іноземцям та особам без громадянства, які постраждали від торгівлі людьми дипломатичні представництва і консульські установи України за кордоном проводять активну роботу щодо зміцнення міжнародного співробітництва у некримінальній сфері.

Так, за даними офіційного сайту МЗС України Посольство України в Лівані сприяло поверненню в Україну 2 громадян України, права яких було грубо порушено адміністрацією розважальних закладів. При взаємодії із Фундацією «Ла Страда» та польськими правоохоронними органами було надано допомогу у поверненні в Україну громадянки України Т.А.А., яку було визнано жертвою торгівлі людьми. В рамках проектів Міжнародної організації з міграції перед поверненням в державу-громадянства даній особі було надано психологічну та реінтеграційну допомогу[4].

Разом з тим, для наступного повернення на територію держави-громадянства особа, яка постраждала від злочину торгівлі людьми, може терміново звернутися до представників правоохоронних органів іноземної держави, а також самостійно або через правоохоронні органи повідомити закордонний державний орган зовнішніх зносин України про дану подію. В свою чергу, консульська посадова особа, може надати допомогу у вирішенні питання щодо взаємодії потерпілої особи і правоохоронних органів держави-перебування, простежить за дотриманням цими органами прав та законних інтересів особи відповідно до національного законодавства іноземної держави і міжнародних договорів, що діють між Україною і державою-перебування. Водночас, необхідно зауважити, що дипломатичне представництво та консульська установа не виконує представницьких функцій особи під час досудового розслідування чи судового процесу і тому потерпілому від злочину необхідно самостійно подбати про юридичне представництво із залученням місцевих адвокатів. Як правило це робиться через громадські організації, що займаються захистом прав людини. У випадку, якщо потерпіла особа з будь-яких причин залишилася у державі перебування без документів, що засвідчують її особу та грошей, вона може звернутися із письмовою заявою особисто або через законних представників до дипломатичного представництва України у державі-перебування. До такої заяви необхідно додати документи видані компетентним органом держави-перебування, що підтверджують факт вчинення відносно цієї особи злочину – протоколи, довідки тощо. Відповідно до ст. 40 Консульського статуту України консульська установа України за кордоном у стислі терміни вирішує безпосередньо з паспортною та імміграційною службами Міністерства внутрішніх справ України питання про підтвердження особи громадянина або особи котра постійно проживала на території України для забезпечення її посвідченням на повернення в Україну. Голова дипломатичного представництва України у державі-перебування за погодженням з Міністерством закордонних справ та Міністерством фінансів України, може прийняти рішення про надання одноразової грошової допомоги потерпілій особі від торгівлі людьми або особі яка опинилась в ситуації, що становить загрозу її життю і здоров'ю.

Отже, торгівля людьми являє собою складний процес, що проходить ряд етапів, на території декількох держав, іноді, з явним порушенням прав людини. Пошук, реабілітація та повернення потерпілих, котрі стали жертвою трафікінгу на територію держави-громадянства

ускладнюється необізнаністю даних осіб та їх родичів щодо можливостей використання консульських установ нашої держави. Проведення роз'яснювальної роботи серед осіб, які можуть стати жертвою будь-якого злочину, і не тільки торгівлі людьми, може зменшити ризики потрапляння в залежність від злочинних груп. Активна робота закордонних органів зовнішніх зносин спільно з національними компетентними органами щодо інформування населення України та осіб, які виїжджають за її межі з метою профілактики даного виду злочинів допоможе скорегувати та прийняти відповідні заходи щодо забезпечення захисту прав людини.

Список використаних джерел:

1. Консульський захист [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://gdansk.mfa.gov.ua/ua/consular-affairs/protection>
2. Надзвичайні ситуації [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://gdansk.mfa.gov.ua/ua/consular-affairs/emergency>
3. Офіційний вісник України від 18.07.2008. – 2008 р. – № 50, стор. 183, стаття 1661.
4. Офіційний сайт МЗС України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: mfa.gov.ua

УДК 12.00.1

Плюта Ольга Анатоліївна
Самозайнята особа адвокат

ПРАВО ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ ІНДУСТРІЇ МОДИ В СТРУКТУРІ УКРАЇНСЬКОГО ЗАКОНОДАВТЦВА

В статті досліджується питання створення в структурі українського права самостійної правової галузі – «право інтелектуальної інтелектуальна власність індустрії моди» (інтелектуальне право) об'єктивно вимагає адекватного законодавчого оформлення, тобто створення відповідного підрозділу в структурі українського законодавства. Прийняття Кодексу, який регулює відносини, що виникають з приводу створення та використання всіх видів об'єктів інтелектуальної власності індустрії моди, має завершити процес закріплення права інтелектуальної власності індустрії моди в науці, праві і законодавстві України.

Ключові слова: право власності індустрії моди, законодавство, Fashion law, інтелектуальне право, індустрія моди.

Розглядаючи право інтелектуальної власності індустрії моди, як самостійної структурно і організаційно відокремленої-правової сутності, необхідно визначити її місце у системі права і законодавства. Це не просте питання, оскільки він пов'язаний з низкою теоретичних і практичних проблем.

Якщо зазирнути навіть у недалеке минуле, то відразу можна відзначити, що у вітчизняній правовій літературі і раніше висловлювалися пропозиції про закріплення в єдиному нормативно-правовому акті найбільш загальних положень, що відносяться до різних видів результатів інтелектуальної діяльності.

Так, у 40-х роках було висунуто пропозицію про створення загальної частини для авторського та винахідницького права від Я. Іонас, Т. А. Фадєєва та ін. У 70-х роках пропонувалося створити загальний закон про науку (С. А. Рассудовський), закон про охорону наукових ідей (К. А. Белиловський). У 80-х роках звучала думка про вироблення узагальнюючого акту про науково-технічний прогрес (В. А. Дозорцев).

Отже, можна вважати, що можливість створення єдиного закону в доктрині визнавалася, але при цьому не було й мови про спробу сконструювати єдиний правовий інститут, який регулює правовідносини у сфері інтелектуальної діяльності індустрії моди.

Що стосується сучасного періоду, то тут слід зазначити еволюцію поглядів на користь розробки єдиної галузі права, галузі законодавства з проблем права інтелектуальної власності індустрії моди. Вище наводилися, наприклад, думки Е. В. Халіпової, суть яких зводиться до необхідності мати самостійну правову галузь «Право інтелектуальної власності»